

SOKFÉLE.

LXIX szám. Béts. December 28 - dikán. 1832

Levél - töredék.

Ismét a' tavaly annyira megúnt német lakosú magyar fővárosban vagyok; mellyben szinte alig ösmerék az akkori Posonyra. Ezt akkor holt városhoz hasonlítottam, most naponként jobban gyűl bele a' lélek, az electricai tűz, melly életet kezd el árasztani az egész ábrázatján. Vajha velökig behathatna! Vajha ezentúl, mint talán már Pestre, úgy Posonyba is ne a' német nyelv kedvéért szoknának menni magyar ifjaink! Tavaly tsak németül vóltak itt fel írva az úttzák nevei, most magyarul is; — de tsak a' német nevet szokás még olvasni. Nem is jó vólna a' magyar nevezetek után indulni el, mert némelleyek hibásan vagynak fordítva, — az úttzát pedig rendesen *utzának* hívják a' posonyi magyarok. Akkor a' kereskedés magyar országi szabású lassú lábakon tengett: most vigabban 's többször nyiladoznak a' bóltajtók; sőt jó reggellet is vizsonozta fülem hallattára a' könyváros egy uraság legénye köszönését, 's el is értette (ezüst sújtásos ruhájáról!) hogy az az Országgyűlés Rendeinek 's Karainak név és lakás-lajstromát kéri: de már azt, hogy az a' jövő hétre lesz ki nyomtatva, általam tolmátsoltatá. Akkor a' Játékszin hónap számra zárva állott, 's tsak külseje látása mulattatá a' szép sétálóhelyen andalgók szemeit: most naponként adnak benne többnyire víg darabokat, a' mint tölök telik, a' hamarjába innen onnan öszve kajtatott német színjádzók, a' jobb izlésű közönségnek kevés meg elégedésére. Játékszin igazgató Hoch Úr kerit ugyan le Bétsből egy két darab adására egy egy ügyes tagot: de ezen kis túróért

(mint a' magyar köz mondás tartja) sok tesztát meg kell enni. Ezek fogják tehát mint a' múlt, úgy reménlhetni, ezen Országgyűlés alatt is homni nyelvünk tüzes pártfogójit, hősseit, naponkénti fontos fáradságok után estvénként németül mulattatni! Miért ne? úgy e'? hiszen egyszer igen szép vízi tűzjátékot látánk Bétshen: Igen is, de el is keveredett a' szép Tó vize! — Akkor a' kávéházakban tsak néhány tanulóok tekintettek olykor be: most tömve vannak minden rangúakkal, 's a' helyett hogy máskor német beszédnél egyebet nem lehetett hallani, most szinte mindenütt magyar szavak pattognak; sőt némelly laptás-asztal mellett annyira ment a' markör, hogy tud 47-ig *madjarúl* számlálni; sőt még többet mondok, annyira mert vemedni egy kávé hogy két magyar újságot el kezdett egy hét óta járítani: a' mi hallatlan dolog volt eddig a' posonyi kávéházakban. — Tsuda e' hát, ha én alig ösmerék a' tavalyi Posonyra? 's a' t. — —g.

Az angol pennys (fél pénzes) irások: német
Levélből.

Azon újabb tünemények közt, mellyek a' Britt' nép életébe 's mivelődésébe mélyen bévágnak, és valódi jó fogamatot ígérnek, 's ennél fogva Német országban (nem különben Magyar hazánkban is követésre méltók, szükség megemlítenem kíváltképpen azon számos héti irásokat, mellyek, árkusát egy pennyvel számolva, igen nagy számban adatnak ki, 's terjesztetnek el a' nép között. Az effélék hirdetését legelőször a' hasznos ismértek terjesztésekre egyesült Társaság, 's főképpen a' nemes lelkű Brougham pendítette meg. — Ez kezdett egy időszak - irást: „*A' félpénzes lapok*“ (penny - Magazine) mellyből hetenkiint gyakran igen

szép farametszésekkel egy ivnyi jelen-meg, és minden tudományból, művészetből sok hasznos 's különösen tapasztalásbeli tikkelyeket, ót, 's újat foglal magába. — A' költség 50,000 példány árából telt ki; most 180,000 példány nyomtattatik 's kél el! — „A' Saturdy Magazine“ mostanában indúlt meg 's a' keresztyén ismeretek' terjesztésire egyesült társaság kiküldöttségének fel ügyelése alatt áll. — Charactere különbözik a' Penny-Magazinetól, melly a' politikát 's hittárgyait ki rekeszti. Ezen lapok (t. i. a' Saturdy Magazine) tsak olly theologiai tárgyakba ereszkednek, mellyek a' vitatás országán kívül vannak. (Például, a' lélek halhatatlansága, erköltsi tökéletességek.) Valóban a' High Church of England egyesület képviselője (repraesentánsa) ez. — 50,000 vevővel kezdte, 's a' 15 számnál már 80,000 van. Úgy látszik, ezen lapok kiváltképpen a' számos nem régiben közre botsátott gyalázatos 's vallástalan irományok által gerjesztett benyomásoknak elhárításokra kezdődtek. — Más két illyen felpénzes lapok: a' „The Doctor,“ melly minden szerdán jelen meg, 's orvosi tikkelyeket foglal magába, és a' The Guide to knowlsledge, W. Pinock-tól ki adva. Ez igen derék újság. Ez is mint az elsőbb, számos farametszett rajzolatokat foglal magába, 's igen ajánlható a' Németeknek (a' Magyaroknak is) mint populáris eszköz a' földleirási, tsillag vizsgálási, mechanikai, 's technologiai ismeretek terjesztésére. Nálunk Németeknél tsak idegen anyagból készülnek ezek (nálunk Magyaroknál úgy sem igen). Minden némű tanítások benne igen derekak. — Töbnyire mind a' *Babage* gondolatai szerént vannak írva, a' ki megmutatta, mi módon győzedelmeskedik a' számoló *Mathesis* 's *Mechanica* sikerére nézve az erőművek készítésében és használásában. The penny Story-Teller

egy belletriai, és a' Figaro egy Londoni gúnyírás; mind a' kettő félpénzes. — Ezen nagyszámban elterjesztett oltsó Újságokon kívül, több hasonló oltsó hirdetések várunk. Egy speculáns könyváros éppen most hirdeti a' következő pennys munkákat: „Félpénzes Schakespeare; f. p. Grammatica, Szótár, közönséges Geographia, f. p. régi história, f. p. Angliahistoriája 's a' t. Az oltsó könyvadhatás taktikája, német országban született. De ha ezen újintézteik könyvárosinknak Angliában lábra kapnak, mint erről nem kétségeskedhetni, akkor a' németek nem fogják Classicusaik oltsó kiadásait sem Angliában sem Észak-amerikában árulhatni, mert az Angoly oltsó árt le nyomni 's kivált a' fárametszéseket el érní, tsak nem lehetetlen.

Képzelem mint ötlík eszékbe velem rokon érzésű földieimnek is az, a' mit ezennel megemlíteni szándékozom. Ha valahol a' világon, valóban nálunk igen nagy szükség lenne illy Társaság öszveállítására, melly a' köz hasznú jobb munkák oltsó áron lehető közrebotásájtásokat eszközlené. — Mert ezen újabb nemzeti felébredésünk szakasza olta, kivált a' Pesten megjelent könyvek, azt lehet mondani méreg drágák. — Mert ha szinte meg engedném is, hogy az Angol, Frantzia pompás nyomtatású könyveknél oltsóbbak; de iránylag még is drágábbak, ha felveszszük, hogy itt az élésmód 's minden szerek drágábbak, a' pénz több mint nálunk, nyomtatásaik pedig hasonlíthatatlanúl szebbek a' miéinknél, mind a' mellett is, hogy a' törekedést, 's ennek szép sikerét a' pesti nyomtatványoktól megtagadni nem lehet. Könyviróink 's nyomtatóink magok is érzeni látszanak azt, azért mentegetik magokat azzal, hogy más országokhoz 's más nyelven írt könyvekhez képeest a' miénkben, 's a' magyar nyelvünkön

megjelenő könyveknek igen kevés olvasójik 's még kevesebb vevők vannak. Úgy de igazságos e' az, hogy a' kisebb vevő rész annyira terheltessék a' nagy árral? És ugyan ez a' drágaság nem szüli e' természetesen azt, hogy kevesebb legyen a' Vevő? Akarom hinni, hogy könyvárosinkat nem szédíti meg a' nemzeti felébredésből húzható minél nagyobb haszon ingere, 's tsak jövődelmeket számolgatván, készakarva nem tsigázzák fel új könyveink árrát. — Illy szándék mellett könnyen pórúl járhatnak 's nemzetünk is sok kárát vallhatja; mert a' leg jobb akarat mellett is az fog majd inkább meg történni, a' mire már is több példát tudnék felhozni, hogy a' leg búzgóbb Hazafiak is fel-hagynak a' magyar könyvek vételével, 's inkább a' kölföldiekhez fognak tartani, hol ugyan annyi pénzért minden tekintetben többet fognak káphatni. Nem régiben is a' történt, hogy egy jó igyekezetű fiatal ember meghallván, hogy milly közérdékű könyv jelent meg hazánkban, meg akarta azt venni, de annyira drágálta, hogy szándékáról le tett. Nem mindég az igen penezsek az olvasás kedvellők 's könyvvevők. — A' nemes igyekezettű, de tsekély tehetségűeknek könnyitni kellene a' módot, hogy használhatnának hazánkknak. Távoly legyen tőlem minden sértő szándék; de úgy hiszem, ezt illő vólt most itt megémlíteni, — hogy a' kiknek módjokban van, segítsenek e' bajon, mellynél alig van sürgetőbb — mert értelmi ki fejlődésünket gátolja, — pedig reményilem semmi józan gondolkozású hazafi nem fogja kétségbe hozni, hogy az észből, értelmességből minél több van, annál jobb; — mivel utóljára is ez mutatja meg az útát, mellyen járnunk köteleességünk, ha egyik lelkes Irónk szava szerént alatsony állásunkban vesztegleni nem akarunk. —h.

Er'sébet Királyné az ő fő Tisztjeinek azt szokta mondani: hogy az ő rendelkezései, hasonlóak az öltözet-hez: először mikor az ember ráveszi, szorít; azután kitégűl.

V. I.

Bűn e a' pipázás?

Igy fejtette ezen kérdést meg nagy Péter Tzár idejében, egy orosz Theologus: Pálinkával szédíteni le az embernek magát nem bűn; de pipázással véték: mert, meg vagyon írva: hogy, nem az fertézteti meg az embert, a' mi a' száján bé megyen; hanem a' mi ki jő abból. —

Voltaire.

A' tsík - nyelvő.

Némelly emberek igen bő torkúak, és olly jó nyelvők, mint a' jó tömörlúd. Vagynak, kik az italt mesz-sziről tsorgatva öntik torkokba, 's száj letsukás nélkül folyvást kortyolják azt; vagynak kik a' piluláknál nagyobb darabokat is le tsúsztatnak, egy kis meghömbölgetés után rágás nélkül. — Az egyszeri *—ni Kántor által, kupájából borban le nyelt egér is nagyobb tehetett annál a' szőlőszemnél, mellytől Anacreon — szegény! — megfűlt.

Pár esztendeje, hogy egy olly' tág nyeldeklys fa-lusi ember, lenyelt egy kis eleven tsíkot dévajsból, komája' katzajjára, ki is nevetés közben így inté tsin-talan tsiknyelő Komáját: „Vigyázzon Komám Uram! meg ne tudja valami tsikász ember, hogy tsíkot nyelt el Kend, mert — a' millyen szük most télen a' tsík — mindjárt meg lékeli érte a' Kend hátát!“ —

Mordaunt egy Angol Leventá (Ritter) ifjú, szép és vitéz, szép tehetségekkel felvált ruházva, 's Királya szeretetét bírta. Elébe rakta neki az élet minden kintset, és egy végetlen szerentsét ígért neki. Ő egész kedvel a' mulatságra megjelen, de csak hamar unalmas lesz neki a' multság, utállatos az élet, 's midőn az élet minden javait megkóstolta, azt tapasztalta, hogy minden viszonzás után azok keserűbbek. „Ha az élet, már az Ifjúságban, felkiált magában, ilyen unalmas, és undorító, milyen lesz az, ha a' vénség békösönt, ha e' most nem kedves, 's nem boldog, bizonyára akkor átkozott leszen.“ Ezen gondolat megmérgeztette, 's keserítette neki minden gondolatit, miglen végre viaskodásának önmeggyilkolása által véget vetne. Ha ezen rosszúl oktatótt Leventá megtanúlta volna, hogy a' lét, minél tovább élünk, annál kellemetesebb; a' vénségnek minden borzadás nélkül szemébe nézett volna, 's az élet fenséges tzeljét elősmérve, az erény útján a' szelidség, 's nagylelkű tettek által tulajdon létét, 's azon társaságot, melynek most alacsonyítója, nemesítette, 's diszesítette volna.

J e l e s m o n d á s o k .

A' ki nem lát jól; ne bántsd! — hadd menjen lassan.

Lordom! be kitsiny házat építettett magának: így szólla Ersébet Királyné, az Angoly Nagy petsét őrzőhöz, Bacon Miklóshoz, midőn őtet útjában Gorhamburgban meglátogatta volna. Aszszonyom felele a' Lord: Az én házam nem kitsiny: hanem Te tettél engemet igen nagyjá hozzá. —

Solon a' népet, a' tengerhez; a' Szónokokat, és Tanátsosokat, a' szelekhez hasonlította. Tsendes, és

nyugodalmas az u. m. mind addig, míg a' szelek fel
nem zavarják.

Vége választja meg.

Héj be konnyű - beszélni,
Véd kezek közt nem félni

Vitézkedni.

Óriási erővel
Mindent földre verővel

Ditsekedni.

Elébb próbálj Barátom
Igy osztán majd meglátom

Mire mehetsz;

Ha győztél megölellek,

Mert érdemesnek lellek

'S büszke lehetsz.

Balog Imre

Ts. K. Főhertzeg Gondviselője

Ts. Torna Várm. Táblabírája.

Figyelmeztetés.

A' Sokfélét külön is lehet hordatni postán az árra
főlesztendőre 3 f. 24 kr. pengő pénzben. Az I és II
Kötet, LXIX félvnyi, és foglalatjának Lajstroma.
Ezeket is elejítől fogva meg lehet postán vitetni. Az
árrok együtt 4 f. pengő pénzben. Minthogy a' két első
Kötet Lajstromát az innepek által ki nem nyomtattat-
hattuk; azokat a' jövő Két posta napon, ú. m. Jan. 1-ső
és 4-dik napjain vagyunk kénytelenek minden eddig
volt tisztelt Olvasóinknak széllyel küldeni, mellyre
ezennel kívánjunk figyelmeztetni.
